

**НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА – СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Іванова В. В., Григоренко Л. В. Навчально-дослідницька робота – складник професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах вищої школи.

У статті обґрунтовуються мета, завдання, шляхи навчально-дослідницької роботи майбутніх учителів відповідно до нової освітньої парадигми, що реалізується через подолання формалізму у педагогічній діяльності та формування позитивної мотивації студентів, настанови на заняття науковою роботою, залучення їх до систематичної науково-дослідницької діяльності.

*Ключові слова:* навчально-дослідницька діяльність, майбутні вчителі, навчально-дослідницька робота, науковий потенціал, професійна компетентність, педагогічний формалізм.

Іванова В. В., Григоренко Л. В. Учебно-исследовательская работа – составляющая профессиональной подготовки будущих педагогов в условиях высшей школы.

В статье научно обосновываются цель, задачи, пути учебно-исследовательской работы будущих учителей в соответствии с новой образовательной парадигмой, что реализуется через преодоление формализма в педагогической деятельности и формирование положительной мотивации студентов, установки на занятие научной работой, приобщение их к систематической научно-исследовательской деятельности.

*Ключевые слова:* учебно-исследовательская деятельность, будущие учителя, учебно-исследовательская работа, научный потенциал, профессиональная компетентность, педагогический формализм.

Ivanova V. V., Hryhorenko L. V. Education-and-research activities as a component of future teachers' professional training in terms of higher school.

The article dwells upon scientifically grounded objective, goal and ways of future teachers' education-and-research activities organization concerning the new educational paradigm which is realized through overcoming the formality factor in educational process as well as positive motivation formation with students, and instructing them to pursue scientific work, involving them into education-and-research activities on systematic basis.

*Key words:* education-and-research activities, future teachers, education-and-research work, scientific potential, professional competence, pedagogical formality factor (formalism).

В умовах стрімкого розвитку інформаційних систем значно ускладнюється навчальний процес у вищій педагогічній школі, змінюється і його характер. Нині передавання «готових знань» не може бути головним завданням вищівського навчання в умовах ВНЗ. Модернізація вищої педагогічної освіти характеризується процесами оновлення змісту науково-педагогічного знання, дидактичних технологій, вимагає ґрунтовної ревізії форм і методів роботи з підготовки студентів до навчально-дослідницької діяльності.

Необхідність формування самостійної творчої особистості, здатної до усвідомлення сутності соціального замовлення і шляхів його успішного виконання, значущості якісної освіти для розвитку суспільства, інтеграційні процеси у світовій спільноті зумовлюють оновлення всієї системи підготовки майбутніх педагогів в умовах вищої школи.

*Мета статті* полягає в обґрунтуванні положення про те, що творча праця і спеціальна підготовка до науково-дослідницької роботи перебувають у тісному взаємозв'язку. Використання різноманітних форм навчально-дослідницької роботи студентів у навчальному процесі значно прискорює процес професійного становлення студента, підвищує ефективність навчання в розв'язанні проблем підвищення якості вищої освіти.

Аналіз педагогічної практики свідчить про те, що багато прорахунків у роботі освітніх установ пояснюються стереотипністю мислення педагогів, їхньою непередготовленістю до наукової роботи та нездатністю реалізовувати в розв'язанні професійних проблем інноваційні підходи. Якість підготовки майбутніх педагогів пов'язана із збільшенням частки навчально-дослідницької і науково-дослідницької роботи студентів у навчальному процесі і самостійній роботі, розвитком у студентів потреби в науковій роботі й настанови на активну участь у різноманітних їх формах. Стратегія підготовки майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності складає суб'єктивний розвиток і саморозвиток їх особистості, здатної виходити за межі нормативної педагогіки, педагогічного досвіду, що склався, творчо розв'язувати професійно-педагогічні завдання. Ця стратегія передбачає поєднання фундаментальних знань з інноваційністю мислення, формування методологічної і дослідницької культури майбутнього вчителя, його готовності діяти в нестандартних ситуаціях, знаходити нові шляхи розв'язання педагогічних проблем.

А. Рябов стверджує, що «стереотипність мислення вчителя – це та частина минулого досвіду, який сформувався у процесі виконання педагогічної діяльності; цей досвід складає репродуктивну його частину; регулює весь хід розумового процесу – починаючи від сприйняття проблемної ситуації і завершуючи останніми етапами рішення і його реалізації, – має тенденцію виявлятися в розв'язанні завдань, що відносяться до звичної для вчителя діяльності» [3, с. 44–47]. Подолання формалізму і штампів у педагогічній діяльності пов'язане з розвитком у майбутніх учителів умінь використовувати дані педагогічної науки в навчально-виховному процесі, творчо підходити до розв'язання різних педагогічних проблем, які виникають у повсякденній шкільній реальності.

Як засвідчує практика, майбутні вчителі за роки навчання у вищій школі нерідко набувають досвіду простих виконавців, не беручи участі в постановці, обговоренні і розв'язання проблемних питань. У ситуації простої репродукції раніше засвоєних професійних знань неможливі позитивні результати в розвитку креативних здібностей майбутніх професіоналів, їхньої готовності до творчого пошуку і нестандартного розв'язання педагогічних проблем, що постають перед сучасними освітніми закладами. Студенти не завжди усвідомлюють доцільність наукової роботи, а курс «Методика наукової роботи» не вважають обов'язковим і його зміст не співвідносять зі змістом наукових знань і навчальних предметів. Науково-дослідницька робота більшості майбутніх фахівців не пов'язана з їхніми життєвими і професійними планами. Як свідчать факти, інтерес студентів до наукової роботи не завжди відповідає потребам суспільства, у їхній мотивації –

присвятити себе науковим дослідженням – переважають нейтральні й негативні тенденції.

Проблема подолання педагогічного формалізму, стереотипності мислення і розвитку творчих здібностей фахівців у педагогічній галузі, їхньої готовності на науковій основі розв'язувати професійні завдання з давніх часів хвилювали філософів, психологів, педагогів. Ефективність педагогічної діяльності Б. Ананьєв, Л. Виготський, Г. Костюк, Н. Левітов, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн пов'язували з розкриттям творчих можливостей особистості. Науковці В. Андрєєв, Ю. Бабанський, Н. Кичук, Я. Коломенський та інші теоретично обґрунтували сутність творчої особистості. На їхню думку, творча особистість характеризується високим рівнем знань, потребою в новизні, оригінальністю, здатністю відійти від шаблону, трафарету в діях і вчинках. Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Козленко, Н. Посталюк та інші творчу особистість розглядають через творчу активність. Активна особистість характеризується креативністю, якими когнітивних процесів і принципами мозкової саморегуляції. Продуктивність професійної діяльності Д. Богоявленська, Ю. Гильбух, Я. Пономарьов, С. Сисоєва пояснювали не тільки креативністю, вираженістю творчих здібностей, але й готовністю майбутніх фахівців до науково-дослідницької діяльності, оволодінням методикою наукового пошуку і розв'язання наукових проблем.

Новітня парадигма вищої освіти як основа Болонського процесу передбачає підготовку майбутніх фахівців до професійної й науково-дослідницької діяльності. Концепція модернізації педагогічної вищої освіти ґрунтується на положеннях:

- про інтеграцію освіти і наукових досліджень, використання наукових досягнень у підготовці сучасних педагогічних кадрів;
- гармонізації навчального процесу і науково-дослідницької діяльності;
- про організацію чіткої системи підготовки педагогічних кадрів до науково-дослідницької роботи через навчально-дослідницьку роботу та її реалізацію;
- етапності в підготовці студентів до наукової діяльності;
- про підвищення надійності й об'єктивності, використання різноманітних форм і методів підготовки майбутніх учителів до науково-дослідницької діяльності;
- про забезпечення моніторингу якості підготовки студентів до розв'язання професійних проблем на науковій основі і ступеня їх оволодіння методами навчально-дослідницької та наукової діяльності у практиці вищої школи [1].

Основу цієї концепції складає гармонізація навчального процесу і наукової роботи студентів. Сучасний учитель може ефективно працювати в тому випадку, якщо повчальні, виховні функції поєднані з наукою і спираються на дослідницькі методи роботи. Сучасна школа вимагає від учителя бути дослідником, а тому педагогічний ВНЗ повинен шукати шляхи вдосконалення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя і способи формування його готовності до науково-дослідницької діяльності. У характеристиках сучасного фахівця все більшу роль відіграють: орієнтація на свободу дій і творчий пошук, ініціатива, самостійність, мобільність, створення нового. У зв'язку з формуванням творчої особистості сучасного професіонала, його здатності й готовності до дослідницької діяльності зростає роль наукової роботи в умовах вищої школи. У вишівській практиці має місце суперечність між об'єктивною необхідністю зростання обсягу наукової праці і реальною готовністю студентів до неї.

Якість професійної підготовки майбутніх педагогів залежить від ступеня їх залучення до наукової роботи. Найважливішими засобами розв'язання цієї задачі є

розвиток в університеті навчально-дослідницької та науково-дослідницької роботи студентів. Перетворення науки на форму навчання – процес складний і тривалий, такий, що вимагає істотної перебудови навчальної роботи. Університети покликані організувати навчальний процес так, щоб кожен студент за час навчання пройшов школу дослідника, оволодів методикою науково-педагогічного дослідження.

Правильна організація навчально-дослідницької та науково-дослідницької роботи студентів – один з ефективних засобів підготовки сучасного вчителя, здатного творчо застосовувати у професійній діяльності досягнення педагогічної науки.

Головними завданнями навчально-дослідницької і науково-дослідницької роботи студентів є:

- оволодіння майбутніми вчителями науковим методом пізнання, поглиблене вивчення і творче засвоєння навчального матеріалу;
- формування у майбутніх фахівців навчально-дослідницьких навичок і вмінь як із спеціальних, так і з психолого-педагогічних дисциплін;
- навчання студентів методиці і засобам самостійного розв'язання професійно-педагогічних проблем;
- розвиток у них здібностей дослідника, навичок аналізу літературних та інших джерел наукових знань;
- виховання творчого ставлення до виконання професійних обов'язків і настанови на інноваційний підхід у їх виконанні [4, с. 24–48].

Навчально-дослідницька і науково-дослідницька робота студентів є обов'язковою академічною формою навчання для всіх студентів педагогічного ВНЗ, що координується і реалізується з урахуванням профілю вищого навчального закладу і тієї професійної діяльності, до виконання якої готуються її випускники. Усі завдання ефективного використання наукового потенціалу вищої школи розв'язуються в тісному зв'язку з удосконаленням навчального процесу. Взаємозв'язок навчального і наукового процесів університету, їх стимулюючий розвиток – об'єктивна закономірність й основа якісної освіти. Виконуючи своє основне завдання – підготовку сучасних, високоосвічених, творчих фахівців, педагогічні ВНЗ створюють умови для розвитку педагогічної науки і творчого розв'язання актуальних проблем педагогічної практики.

У сучасних умовах зростає роль науки у професійному становленні майбутніх педагогів, які повинні глибоко володіти досягненнями науки, освоювати методи постійного поповнення власного наукового багажу, принципи організації і проведення наукових досліджень і шляхи впровадження в педагогічну практику їх результатів. Усе це переконує в тому, що навчально-дослідницька і науково-дослідницька робота студентів стає необхідним засобом формування професійної компетенції сучасного фахівця. Головна мета всіх форм – залучення студентів до наукової роботи полягає в розвитку творчого початку, готовності їх до нестандартного розв'язання педагогічних проблем, забезпеченні необхідних умов для формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя. Підготовка творчого вчителя-професіонала – одне із шляхетних завдань, яке покликане розв'язувати педагогічні ВНЗ, оскільки нічого немає вищого під сонцем, ніж посада вчителя (Я. Коменський).

### Література

**1. Андрущенко В.** Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу [Електронний ресурс / В. Андрущенко. – Режим

доступу :[http://library.uipa.kharkov.ua/library/Documents/BolonProz/3/3\\_11.htm](http://library.uipa.kharkov.ua/library/Documents/BolonProz/3/3_11.htm) 2. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.02 № 2984-III // ВВР. – № 20. – Ст. 134. 3. **Рябов А.** Каждая профессия имеет свои штампы / А. Рябов // Директор школы. – 2004. – № 10. – С. 44–47. 4. **Скаткин М. Н.** О критериях эффективности и качества завершённых научно-педагогических исследований / М. Н. Скаткин // Советская педагогика. – 1980. – № 5. – С. 24–48. 5. Указ Президента України від 17. 02. 2004 р. № 199 / 2004 «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/199/2004>.

УДК 378.147:811.111 (07)

*Людмила Коржова, Олена Катеруша*

## **СТАН ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ У СТУДЕНТІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ**

Коржова Л. С. Катеруша О. В. Стан проблеми формування вмінь міжкультурного спілкування у студентів у педагогічній теорії та практиці.

У статті розглянуто стан проблеми формування вмінь міжкультурного спілкування у студентів в педагогічній теорії і практиці. Виокремлено у змісті комунікативної компетенції складники: когнітивну, лінгвістичну, інформативну, прагматичну, культурологічну компетенції. Проаналізовано зміст складників культурологічної компетенції: аутокомпетенції, міжкультурного спілкування, міжкультурної адаптації.

*Ключові слова:* міжкультурне спілкування, комунікативна компетенція, культурологічна компетенція, міжкультурна адаптація, аутокомпетенція.

Коржова Л. С. Катеруша А. В. Состояние проблемы формирования умений межкультурного общения у студентов в педагогической теории и практике.

В статье рассматривается состояние проблемы формирования умений межкультурного общения у студентов в педагогической теории и практике. Выделены в содержании коммуникативной компетенции составляющие: когнитивную, лингвистическую, информативную, прагматическую, культурологическую компетенции. Проанализировано содержание составляющих культурологической компетенции: аутокомпетенции, межкультурное общение, межкультурной адаптации.

*Ключевые слова:* межкультурное общение, коммуникативная компетенция, культурологическая компетенция, межкультурная адаптация, аутокомпетенция.

Corjova L. S. Katerusha A. V. condition problems of formation of intercultural communication skills of the students in educational theory and practice.

The article considers the state of the problem of formation of cross-cultural communication skills among students in educational theory and practice. Highlighted in the content of communicative competence components: cognitive , linguistic , informative , pragmatic distinctive cultural competence. A content analysis of the components of cultural urological competence: autokompetentsii , intercultural communication , intercultural adaptation.

*Key words:* intercultural communication , communicative competence , cultural competence , intercultural adaptation, autokompetentsiya .